

DJEMBE

**GUIA DIDÀCTICA
CICLE SUPERIOR
SENEGAL**

LA CANÇÓ COM A NEXE

INTERCULTURAL A L'AULA

GUIA DIDÀCTICA

CICLE INICIAL

PAÍS: SENEGAL

MONTSERRAT GRAU I SANCHIS

INDEX

INTRODUCCIÓ	4
1.- OBJECTIUS	9
2.- CONTINGUTS	10
2.1.- CONCEPTES.	
2.2.- PROCEDIMENTS.	
2.3.- ACTITUDS.	
3.- CRITERIS D'AVALUACIÓ.....	11
4.- EIXOS TRANSVERSALS.....	11
5.- DISCOGRAFIA.....	11
6.- PLANIFICACIÓ DE LES ACTIVITATS.....	12
7.- ACTIVITATS DIDÀCTIQUES	13

INTRODUCCIÓ

La diversitat cultural a les escoles és una realitat cada vegada més gran. En el repte diari dels i les mestres, d'educar pel pluralisme i la interculturalitat, suposa un esforç addicional als que de per si ja comporta el dia a dia escolar. La lluita contra la discriminació i la desigualtat i la seva correcció, demana uns mecanismes d'integració i socialització que només es poden aconseguir mitjançant els valors, universalment reconeguts, que té l'educació.

La cultura és quelcom que es construeix a partir de la l'experiència, es transmet a partir de l'educació: els pares, l'escola, els mitjans de comunicació, la societat...etc. i es modifica a través del temps. Les cultures no són estàtiques, sinó que evolucionen, i un dels elements que més les dinamitzen són els intercanvis.

La necessitat de convivència en una societat multicultural és imprescindible i tota cosa que ens porti a aquesta convivència serà una valuosa eina.

“La cançó com a nexa intercultural a l'aula” pretén ser una eina més. A l'utilitzar el prefix –inter ja fem referència a una reciprocitat, interacció, és a dir, respon a una voluntat d'intercanvi, interrelació i comunicació, compartir determinades informacions entre les diverses cultures que existeixen en una mateixa societat multicultural, en aquest cas farà referència a la petita societat multicultural de les nostres aules.

La música sempre ha jugat un paper molt important a l'educació, però en aquests moments, com a llenguatge universal que és, ens farà de pont d'unió de cultures, de comunicació i apropament. I de la música, una part importantíssima és el cant, activitat comuna a tots els pobles, transmet uns sentiments fonamentals que són iguals a totes les races i en tots els climes, expressats en les llengües més diverses, té la virtut d' ésser compresos per habitants de totes les latituds contribuint a enriquir els coneixement de costums tradicionals de totes les cultures.

La cançó serà la millor eina per fer-nos de nexa i aconseguir una coneixença mútua i promoure actituds d'acostament dels diferents col·lectius dins les nostres aules.

És enriquidor que els alumnes escoltin i coneguin músiques d'estils i de gèneres diversos, és a dir, de perspectives culturals diferents: des de la música clàssica occidental fins a la música popular africana. A partir d'aquests exercicis es pot remarcar la universalitat del fenomen musical, les semblances entre la música de diferents països i les barreges i els intercanvis que s'han produït en l'àmbit musical al llarg de la història: per exemple, la influència de la música àrab en el flamenc andalús, la de la música africana en els espirituals negres i en el blues actuals, o el cas de les conegudes havaneres que ens parlen de l'emigració catalana a Cuba.

Les propostes que aquí es presenten són enfocades per a fer un treball interdisciplinari, mitjançant un eix transversal: la interculturalitat, i de la mà de la música, les Ciències Socials, i la llengua catalana, que cada mestre/a pot ampliar a altres aspectes que li puguin interessar, entrant si li convé a altres matèries, com podrien ser les llengües estrangeres (anglès i francès) Ciències Naturals...etc. En fi, utilitzar la música per parlar de països , tradicions, religions, societats diferents que ara ens són molt properes.

És per tot això, que aquesta guia, juntament amb els quaderns de treball dels alumnes, facilitaran la feina als/les educadors/res, a la vegada que se'ls obrirà camins que ells/elles mateixos/xes seguiran i podran ampliar.

LA MÚSICA A L'ÀFRICA

La música és un element central de la vida africana; hi és present en els ritus i en la vida del carrer, en les festes i els actes religiosos, pertot arreu. Al igual que passa amb altres expressions culturals, com l'art plàstic o l'oralitat, la diferència essencial entre la música africana respecte a la música moderna d'origen europeu és la seva funcionalitat.

Segons l'escriptor John Storn Roberts, el concepte de música com a pura experiència estètica, és aliè a l'Àfrica. Els africans obtenen plaer en la seva música, però l'element estètic és per a ells una conseqüència més , no un objectiu com el de moltes simfonies clàssiques.

La música és important no només pel ritme i les melodies sinó també com a suport en moments socialment significatius. L'exemple en tindriem en la transmissió oral quan els griots expliquen les seves històries en forma de cançons o amb una base rítmica que les acompanya. De manera molt semblant els actuals cantants de hip-hop, que també utilitzen una base rítmica per explicar amb ritmes les experiències i denunciar els problemes de la joventut afroamericana i d'arreu del món.

Certes llengües africanes no tenen el terme música , segons el camerunès Francis Bebey, l'art musical africà és fins a tal punt part de l'home que aquests no va pensar en donar-li un nom propi . A Europa només en les músiques populars i tradicionals trobem aquesta integració de la música en la vida de la comunitat. En realitat, hauríem de parlar de músiques africanes donada la varietat d'estils que existeixen, fruit de la multiculturalitat del continent i de la diversitat de contactes seculars amb altres cultures, ja siguin europees, asiàtiques o americanes.

Pel que fa les cançons que canten els infants, pertanyen en general al món dels adults i són traslladades a l'univers de l'infant. Adults i infants estan íntimament units en les seves activitats diàries i la música que els acompanya és propietat de tots

independentment de l'edat. La major part de les cançons infantils provenen de textos orals així com les melodies i ritmes, temes que han estat transformats, simplificats i adaptats al ritme diari de la vida.

L'aprenentatge de les cançons es fa per immersió amb una clara intenció d'ensenyar per part de l'adult. Les funcions que fan les cançons són diverses:

Cançons informatives: es canta per aprendre la religió i els valors.

Cançons de ritual: íntimament lligades a les cerimònies d'iniciació, celebracions de treball, passos en la vida, de naixement, circumcisió, mort.

Cançons psicològiques on els nens canten la seva tristesa o melangia, dolor, sofriment, por i alegria.

La fórmula emprada per l'ensenyament de les cançons és, generalment, a base d'un solista i un grup, on s'estableix un diàleg recolzats per cops de mans i peus i acompanyats per un moviment de malucs. Traspassen als nens el coneixement oral de les tradicions i valors abans de que ells les puguin comprendre.

Les ètnies i les cultures dels pobles actuals són d'una gran complexitat. El 85% dels països del continent africà pertany a l'Àfrica negra, i presenta una gran diversitat cultural. Malgrat això,

podríem establir a grans trets, alguns elements comuns a les cultures de l'Àfrica negra:

- a) El color de la pell com a element d'unió.
- b) Estructures socials àmplies i compactes.
- c) Jerarquització social.
- d) Adaptació al medi,
- e) Culte a la fertilitat.
- f) Culte als avantpassats.
- g) Sentiment religiós.
- h) Concepció de la mort com a element natural de la vida.
- i) Acceptació del destí.

Molts d'aquests trets d'identitat estan presents en les manifestacions culturals i que han influït molt en la cultura europea i americana. Aquest és el cas de l'art africà, que ha influït en la cultura cubista, o la gran difusió de l'escultura amb tot tipus de materials com la manifestació artística més important de l'Àfrica negra. Però el cas més evident és el de la música africana i la seva influència en la música nord-americana de caràcter religiós (jubilee, gospel) o de caràcter profà (blues). També s'ha de fer esment de la influència als països de països d'Amèrica del sud, tant pel que fa als instruments musicals com els balls i les cançons.

LA CANÇÓ COM A EINA DIDÀCTICA PER A TREBALLAR LA INTERCULTURALITAT

Quan ens arriben a les nostres aules alumnes nous procedents de la immigració, ens trobem, sobretot amb els alumnes de parla no hispana, que la comunicació oral és nul·la. L'apropament a aquest alumnes nou-vinguts pot ser a l'aula de música, com a llenguatge universal que és, molt fluïda, establint-se d'immediat un corrent d'enteniment.

El/la mestre/a haurà de:

- Crear un clima d'acceptació i comunicació que comenci per la seguretat i la confiança amb un mateix i amb la pròpia identitat. Caldrà animar a que vulguin fer participar als altres de la seva pròpia cultura.
- Detectar els coneixements previs i els preconceptes o prejudicis que tenen els alumnes sobre la cultura del/a alumne/a nou-vingut.
- Intentar tenir el màxim d'informació sobre els costums familiars i de la comunitat dels alumnes que assisteixen a l'aula. Cercar punts de confluència, valors compartits i explicacions sobre maneres de fer molt diferents a les nostres.
- Destacar els valors d'acceptació, respecte i tolerància com a valors positius i necessaris per a una bona convivència.
- No perdre de vista que la comunicació intercultural pot generar conflictes i per tant disposar estratègies que ajudin a superar problemes de relació entre les persones.
- Mantenir una curiositat cultural i una predisposició per a aprendre de les altres cultures, tot valorant les seves aportacions com un enriquiment personal, sense perdre de vista els propis orígens.
- Manifestar-se obertament en contra cap a postures i ideologies que fomenten actituds racistes, xenòfobes o excloents.
- Tenir en compte que la integració de nens i nenes d'altres cultures no es pot generalitzar ja que no depèn tant de la diferència cultural o ètnica com de la manera de ser de cada nen o nena.
- Tenir clar que la idea d'interculturalitat, més que un mer transvasament de continguts culturals entre diferents àmbits socials, és compartir un mateix element cultural aquest cas el musical.
- Portar a terme un procés de familiarització amb les cançons que no pertanyen a la nostra cultura, la seva música, sovint tan diferent i tan desconeguda,

reclama per part nostra aprendre a escoltar de manera diferent, adequada i eficaç.

- Tenir en compte que cada cultura musical té el seu propi encant i no per diferent a la nostra, en el cas de la música àrab i l'oriental, no tingui el seu.
- Utilitzar la cançó com un important recurs d'interculturalitat perquè a través d'ella podrem assimilar elements culturals d'altres societats.
- Defugir de l'exotisme. Una cançó del company nou-vingut no l'hem de presentar com una cosa exòtica sinó com un element nou a la nostra cultura. El nen immigrant es pot sentir torbat per l'exhortació a mimar les seves diferències respecte a la societat amfitriona, quan ell, el que vol es convertir-se en ciutadà sense adjectius ni designacions que hagin d'aclarir constantment la seva posició a la comunitat.
- Evitar l'encasellament de l'immigrant, perill que va associat al fet d'incloure a les classes de música continguts temàtics amb referència directa a la cultura d'origen dels immigrants. Es podria transmetre una visió estàtica i reificada de la cultura d'aquells a qui mitjançant la música pretenem conèixer millor.
- No considerar la nostra cultura tancada, sinó susceptible de què ella, i per tant el nostre univers musical, es vagi enriquint progressivament mitjançant l'aportació d'altres cultures.
- Gràcies a aquestes aportacions, el mestre de música podrà fer veure als seus alumnes, que la música no comença i s'acaba a l'occident començant pel cant gregorià i acabant amb les músiques contemporànies, sinó que la música actual no constitueix altre cosa que un dels diferents i variats idiomes que constitueixen la història musical de la humanitat.
- Tenir present que el ritme és molt important en aquestes cultures. Caldria tenir a l'abast instruments originals, assequibles per a les escoles, com poden ser un parell de djembes, que actualment es venen a molt bon preu pels mercats.
- Tenir en compte que com diu el senegalès Ismaël Touré " A l'Àfrica, la música és la vida, et segueix des de la infància fins a la mort".
- Que la participació dels nens i de les nenes ha de ser constant. Recordem la frase de JOS WUYTACK en un entrevista a la Revista de " Música y educación", any VIII n. 24 (1995)

"Explica-m'ho i ho oblidaré;
Ensenya-m'ho i ho recordaré
Fes-me participar i ho entendré"

1.- OBJECTIUS:

- 1.1.- Identificar i localitzar Àfrica en el mapamundi.
- 1.2.- Reconèixer i localitzar Senegal i en el mapa d'Àfrica.
- 1.3.- Conèixer i interpretar cançons.
- 1.4.- Apreciar i reflexionar el paper de la dona en l'economia africana.
- 1.4.- Comparar el paper de la dona senegalesa a l'Àfrica i el paper que fan aquestes mateixes dones aquí a Catalunya.
- 1.5.- Analitzar la qualitat de vida que tenien d'aquests immigrant a l'Àfrica i la que tenen aquí.
- 1.6.- Reconèixer trets de la cultura senegalesa.
- 1.7.- Valorar i demostrar interès per les manifestacions socials i culturals d'aquests immigrants.
- 1.8.- Despertar l'interès per les condicions de vida dels immigrant africans a casa nostra.
- 1.9.- Reflexionar sobre la relativitat dels valors de la nostra cultura.
- 1.10.- Analitzar les relacions entre el colonialisme i la situació actual de les economies africanes.
- 1.11.- Reconèixer la importància del treball de la dona.
- 1.12.- Reconèixer el paper de la dona en la transmissió de cançons.
- 1.13.- Participar en la recerca d'accions per apropar la cultura africana a la nostra.
- 1.14.- Conèixer i Identificar instruments musicals del Senegal.
- 1.15.- Conèixer l'existència de diferents ètnies i llengües al Senegal .
- 1.16.- Valorar la importància de l'accés a l'educació per a la vida de les persones.
- 1.17.- Respectar i defensar el patrimoni cultural i artístic d'aquest país.
- 1.18.- Conèixer el paisatge, flora i fauna.
- 1.19.- Conèixer el tipus de música que es fa actualment.
- 1.20.- Saber utilitzar diferents tipus de font d'informació.
- 1.21.- Reflexionar sobre les nostres actituds respecte a la realitat africana.
- 1.22.- Valorar i demostrar interès per les manifestacions musicals africanes.
- 1.23.- Participar en la recerca d'accions per apropar la cultura dels immigrants a la nostra.

2.- CONTINGUTS:

2.1.- CONCEPTES:

- 2.1.1.- Situació del Senegal dins d'Àfrica.
- 2.1.2.- Cançons del Senegal.
- 2.1.3.- Reconèixer la importància del treball de la dona.
- 2.1.4.- Signes d'identitat senegalesos: trets culturals, diversitat de llengües i religions.
- 2.1.5.- Colonialisme.
- 2.1.6.- Conseqüències culturals i socials de les migracions.
- 2.1.7.- Música actual senegalesa.
- 2.1.8.- Coneixement d'instruments musicals del país.
- 2.1.9.- Paisatge, flora i fauna.

2.2.-- PROCEDIMENTS.

- 2.2.1.- Elaboració de mapes del continent africà.
- 2.2.2.- Observació indirecte a través d'imatges, de paisatges, manifestacions artístiques, elements de la vida quotidiana.
- 2.2.3.- Realització de debats.
- 2.2.4.- Elaboració de murals.
- 2.2.5.- Exposicions orals.
- 2.2.6.- Cant coral.
- 2.2.7.- Utilització de l'atlas geogràfic.
- 2.2.8.- Observació d'imatges fotogràfiques i vídeos.
- 2.2.9.- Lectura i comprensió de diferents tipus de textos.
- 2.2.10.- Recerca d'informació.
- 2.2.11.- Participació en debats.
- 2.2.12.- Il·lustració mitjançant dibuixos.
- 2.2.13.- Reflexió.

2.3.- ACTITUDS.

- 2.3.1.- Esperit Crític davant les situacions que generen desigualtats socials.
- 2.3.2.- Interès i valoració de les manifestacions culturals africanes en general i en particular de Senegal .
- 2.3.3.- Valoració positiva de la difusió d'alguns elements de la cultura africana en especial la música.

- 2.3.4.- Rebuig de les manifestacions racistes i xenòfobes.
- 2.3.5.- Solidaritat i cooperació davant de situacions injustes.
- 2.3.6.- Participació positiva en la interpretació de cançons.
- 2.3.7.- Respecte per les opinions de les altres persones.
- 2.3.8.- Respecte per les altres cultures diferents a la nostra.
- 2.3.9.- Participació i col·laboració en la recerca d'accions que millorin la qualitat de vida dels nostres immigrants africans.

3.- CRITERIS D'AVUACIÓ:

- 3.1.- Participa amb interès ?
- 3.2.- Canta la cançó atenent les indicacions dels director i/o directora?
- 3.3.- Valora les interpretacions individuals dels companys i/o companyes?
- 3.4.- Relaciona la cançó apresada amb el Senegal?
- 3.5.- S'esforça en la pronúncia de la llengua mandinga?
- 3.6.- S'esforça per aconseguir el ritme de la cançó?
- 3.7.- Coneix les característiques dels instruments musicals?
- 3.8.- Respecte la diferència?
- 3.9.- Participa i col·labora en accions que poden millorar la qualitat de vida dels nostres immigrants?

4.- EIXOS TRANSVERSALS:

- 4.1.- Educació per la convivència
- 4.2.- Educació per a la no-discriminació.
- 4.3.- Augment de les capacitats d'interrelació amb els companys i companyes nou-vinguts.

5.- DISCOGRAFIA:

- 5.1.- African Lullaby. Ellipsis art.
- 5.2.- Le chant des infants du monde. Vol1 Guinée-Senegal. ARION.
- 5.3.- Adama Drame. PERCUSSIONS MANDINGUES. Playa Sound.
- 5.4.- Yuossou N'Dour. Música urbana

PLANIFICACIÓ DE LES ACTIVITATS

Primera sessió

Activitats: Coneixement del país dels companys i companyes del Senegal.

Situació del Senegal en el mapa d'Àfrica.

Activitats del quadern de treball.

Audició i aprenentatge d'una cançó

Segona sessió

Activitats: Audició d'una cançó del Senegal.

Cantar cançons.

Activitats del quadern de treball.

Tercera sessió

Activitats: Audició d'una cançó del Senegal.

Cantar .

Activitats del quadern de treball.

Quarta sessió

Activitats: Cantar

Activitats del quadern de treball.

Cinquena sessió

Activitats: Cantar

Activitats del quadern de treball

Treballar ritmes amb instruments de percussió.

Sisena sessió

Activitats: Activitats: Muntar un mural i exposició d'objectes del Senegal.

Preparar una festa senegalesa.

Fer una festa senegalesa.

ACTIVITATS DIDÀCTIQUES

PRIMERA SESSIÓ:

OBJECTIUS:

- Iniciar el treball. Motivar a l'alumnat.
- Saber situar el Senegal en un mapa.
- Conèixer el paisatge del Senegal.

ACTIVITATS:

- Activitats del quadern.
- Lectura.
- Situar el Senegal en un mapa.
- Aprendre la cançó Ayo Nene pàgina 4 del quadern
- Començar la recerca d'informació

ORIENTACIONS:

- Explicar als i les alumnes que aprendrem coses Senegal, país d'origen d'alguns companys i companyes de classe.
- Identificar quins són els coneixements previs que tenen els i les alumnes del Senegal.

SEGONA SESSIÓ

OBJECTIUS:

- Escoltar una cançó del Senegal.
- Aprendre la cançó N' Terole pàgina 9 del quadern..
- Cantar.
- Conèixer que al Senegal s'hi parlen diverses llengües molt diferents a la nostra.

ACTIVITATS:

- Audició de la cançó “N’terole” (CD Le chat des infants du monde Volum 1 Guinée-Senegal. ARION)
- Aprendre la cançó “N’terole”, pàg. 9 del quadern.
- Activitats del quadern

ORIENTACIONS:

Caldria explicar una mica el sentiment de llunyania i enyorança dels seus que tenen els immigrants. La cançó proposada ens dóna peu a fer aquesta reflexió.

TERCERA SESSIÓ

OBJECTIUS:

- Conèixer la flora i la fauna del Senegal.
- Conèixer l’organització familiar del Senegal.
- Conèixer els motius de la immigració.
- Conèixer la importància del paper de les dones.
- Conèixer que la cançó acompanya la vida quotidiana dels senegalesos.

ACTIVITATS:

- Lectura i activitats del quadern.
- Audició de la cançó “Minuaua” (CD Le chant des infants du monde” ARION.
- Aprendre la Cançó Minuaua pàgina 12 del quadern.

ORIENTACIONS:

Seria interessant de comparar les tasques familiars d’ambdós països i fer una reflexió sobre el treball dels nens i de les nenes.

QUARTA SESSIÓ

OBJECTIUS

- Conèixer la cultura i els costums del Senegal.
- Conèixer la religió majoritària.
- Conèixer ètnies i llengües
- Conèixer diferents instruments musicals del Senegal.
- Saber interpretar cançons del Senegal.
- Despertar actituds de solidaritat.
- Valorar i respectar la riquesa d'altres cultures .
- Cantar.

ACTIVITATS:

- Audició del CD : LA KORA DU SENEGAL, les rythmes les percussions et la voix de Lamine Konté. ETNOMUSIC.
- Lectura del quadern de treball.
- Activitats del quadern.
- Cant individual i en grup de les cançons apreses.
- Audició de la cançó "Les desgràcies de la guerra" CD "Le chant des in fants du monde" ARION.
- Aprendre la cançó "Les desgràcies de la guerra" pàgina 26 del quadern.

ORIENTACIONS:

- Presentar l'audició com una activitat lúdica i preparar-los en que el que sentiran és molt diferent de la música en que estan acostumats. Abans de l'audició s'haurà de preparar el fragment a escoltar.
- Seguir un procés de familiarització respecte a la música del Senegal.
- Sinó es tenen instrument per a treballar el ritme, val qualsevol cosa que soni, taules, galledes....

CINQUENA SESSIÓ

OBJECTIUS:

- Conèixer els motius principals de la immigració.
- Aconseguir una actitud en les audicions.
- Escoltar música del Senegal.
- Audició de ritmes.
- Interpretar ritmes.
- Aconseguir la integració mitjançant el coneixement mutu.
- Cantar les cançons apreses del Senegal.

ACTIVITATS

- Audició del CD: ADAME DRAME, Percussions mandingues. Playa Soud.
- Interpretar ritmes .
- Audició de la cançó Fatou Yo del CD WORLD PLAYGROUND 1.
- Aprendre la cançó Fatou Yo.
- Activitats del quadern.

ORIENTACIONS

Els ritmes que es proposen fer, serien improvisacions intentant imitar l'audició feta en el CD, o encara millor, convidar a algun familiar dels alumnes senegalesos que els ensenyi els seus ritmes. En el darrer cas és molt més fàcil cercar l'ajut de les mares, cal guanyar-se la seva confiança, doncs a priori, els immigrants són molt reservats en les seves coses i els costa molt d'extrapolar-ho.

SISENA SESSIÓ

OBJECTIUS

- Aconseguir l'apropament de diferents cultures a l'aula.
- Treballar la integració dels immigrants mitjançant el coneixement de la seva cultura per part dels autòctons.
- Apropar les famílies per aconseguir un món més respectuós i solidari.

ACTIVITATS:

- Preparar una exposició d'objectes del Senegal.
- Muntar una festa senegalesa.
- Preparar menges del Senegal.
- Escollir música del Senegal per ambientar per la festa.
- Cantar les cançons apreses.

ORIENTACIONS:

Al preparar la festa convindria implicar a les famílies senegaleses en la seva organització: als pares i mares en la confecció de receptes , te , decorar l'ambient etc., i als germans i germanes grans en l'ambientació musical.

Es pot organitzar la participació de:

- Circuit subvencionat per la CE del TALLER INTERCULTURAL .INTERMÓN
- RITMES I DANSES AFRICANES. INTERMÓN. (93 4820700 i 93 2849186)
- Visionat del vídeo KAWAKU, els immigrants africans en el Maresme. Una obra teatral per explicar-nos els seus problemes de marginació. INTERMÓN.

